

УДК 378.016:94

DOI: 10.15587/2519-4984.2024.310018

КЕЙС-МЕТОД В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

С. М. Сошенко, В. М. Прилипко

In the context of the ongoing Russian-Ukrainian war, the Ukrainian education sector is facing new challenges, including, in particular, the revision of training for specialists in strategic areas, including lawyers. A developed nationally conscious civil society with strong democratic beliefs and rejection of corruption, which puts the interests of the state at the forefront, is the ideal that today's generation of higher education students should embody. With this in mind, educational practices should be revised, primarily in terms of forming a system of values, as well as maximizing the actualization of learning. We consider the case method to be one of the effective tools that meets these important tasks. The purpose of the study is to comprehend the experience of using the case method with a view to forming the values of future lawyers and is realized through such tasks as studying the educational practices of using the case method, considering examples of the use of the case method in teaching future lawyers, and finding out the impact of the case method on the formation of the values of respect for the law and the inadmissibility of corruption in future lawyers. The examples of case studies, discussed in the article, are devoted to a specific topic – exposing cases of corruption in the higher education system of Ukraine. The author formulates the requirements for the content of cases and the sequence of work with them, which provides for a gradual increase in the degree of independence of students. It is proved that the case method contributes to the formation of such important values for future lawyers as respect for the law and the inadmissibility of corruption. The development of a mature civil society in post-war Ukraine, to which today's students will be involved, depends on the formation of these values. Prospects for further research are seen in the study of the use of the case method to analyze situations related to academic dishonesty

Keywords: case method, formation of values, future lawyers, legal values, professional training, professional competence, respect for the law, inadmissibility of corruption

How to cite:

Soshenko, S., Prylypko, V. (2024). Case method in the aspect of forming the values of future lawyers. ScienceRise: Pedagogical Education, 3 (60), 23–26. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.310018>

© The Author(s) 2024

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Тривала російсько-українська війна поставила перед українською освітньою галуззю нові актуальні завдання, серед яких, зокрема, перегляд підготовки фахівців стратегічних напрямів – медиків, учителів, інженерів, правників, яким доведеться відбудувати післявоєнну Україну, упроваджувати інноваційні технології, імплементувати нові стандарти. Розвинене національно свідоме громадянське суспільство зі стійкими демократичними переконаннями і неприйняттям корупції, яке ставить інтереси держави на головне місце, є тим ідеалом, який має втілювати сьогоденне покоління здобувачів вищої освіти. З урахуванням цього освітні практики мають бути переглянуті, передусім в аспекті формування системи цінностей, а також – максимальної актуалізації навчання. Кейс-метод є одним з дієвих засобів, який відповідає цим важливим завданням.

2. Літературний огляд

В умовах війни формування цінностей молоді є одним з найважливіших завдань вищої освіти. У кризовій ситуації, як зазначають вчені, «суспільство

у стадії трансформації знаходиться в точці біфуркації відносно формування ціннісних орієнтацій, оскільки вимагає зміни уявлень про місце людини у сучасному світі, її роль і ставлення до цього світу. Сама ж людина є рушійною силою сучасного суспільства, його архітектором і будівничим. І у залежності від вибору суспільством шляху або реалізації творчого та духовного потенціалу сучасної молоді, або перешкоджання цьому, суспільство буде або у прогресивному русі до гармонійних суспільних відносин, або у режимі регресу і саморуйнування» [1, с. 19]. Від того, як освіта впорається із формуванням ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, залежить існування держави та повоєнне відродження України. Ціннісні орієнтації у сучасній психолого-педагогічній науці інтерпретуються дослідниками як світоглядні переконання, які визначають життєдіяльність людини, її вчинки і поведінку [2].

У системі цінностей майбутніх правників повага до права і неприйняття корупції є базовими складовими. Для ефективного формування цих цінностей необхідне використовувати педагогічні інноваційні методики, серед яких важливе місце посідає

кейс-метод. Останнім часом дискусії навколо інтерактивних і студентоцентризованих стратегій навчання, до яких належить кейс-метод, набули рефлексивного виміру. В. Ян (Yan) зазначає, що право передбачає як теорію, так і практику. З одного боку, на думку вченого, теорія права є важливим об'єктом правових досліджень, що охоплює велику кількість правових систем і законів; з іншого боку, велика кількість правових знань, правил і принципів застосовуються на практиці, формуючи конкретні юридичні практики та пов'язані з ними юридичні професії [3, с. 97]. Саме тому, як зауважують З. Лю та Г. Джі (Liu, Ji), активне використання методу кейс-стаді кейс-методу в юридичних курсах є важливим способом покращити юридичну освіту та підвищити якість підготовки юристів [4].

Сучасна зарубіжна педагогіка [5–7] високо оцінює ефективність кейс-методу. Вчені наголошують на тому, що кейс-стаді виявляється важливим інструментом розвитку критичного мислення, що дозволяє зрозуміти реальність, можливість її трансформації і, можливо, змінити соціальну асиметрію [8, с. 52]. Українські освітяни (Д. Азаров [9], Л. Козак [10], Т. Пашенко [11], Л. Покушалова [12]) солідарні з думкою зарубіжних дослідників про те, що ця сучасна технологія дозволяє наблизити навчання до професійної діяльності. О. Койчева і Л. Яновська зазначають, що метод функціонує як спосіб мислення і як особлива парадигма для педагогів, «уможливаючи різні способи мислення і дії та оновлюючи творчі можливості» [13, с. 79]. На думку І. Научук, «процес навчання максимально адаптується до пізнавальних здібностей студентів; здійснюється орієнтація не на середнього студента, а на кожного окремо, що сприяє якісному засвоєнню матеріалу, набуттю академічних і професійних компетенцій, розвитку особистісних якостей, збереженню відповідного рівня підготовки майбутніх фахівців» [14, с. 134]. Д. Азаров наголошує на тому, що «при розгляді курсу студенти навчаються критично мислити і аргументовано відстоювати свою позицію» [9, с. 16]. Л. Козак зазначає, що «кейси мають чітко визначений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з ситуаціями, що виникають у реальному житті і практичне вирішення яких є необхідним. Вибір кращого рішення в контексті поставленої проблеми відбувається через аналіз ситуації та оцінку вироблених альтернатив» [10, с. 155].

Таким чином, зарубіжні та вітчизняні вчені одноставні в позитивній оцінці кейс-методу, формує критичне мислення, а отже й стійкі переконання.

3. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є осмислення досвіду використання кейс-методу з метою формування цінностей майбутніх юристів.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Дослідити освітні практики використання кейс-методу.

2. Розглянути приклади використання кейс-методу у навчанні майбутніх юристів.

3. З'ясувати вплив кейс-методу на формування цінностей поваги до закону і неприпустимості корупції у майбутніх юристів.

4. Матеріали і методи

Дослідження передбачало використання комплексу методів, зокрема, аналізу наукової літератури з досліджуваного питання. Також було задіяно методи синтезу, порівняння, конкретизації, систематизації й узагальнення теоретичного матеріалу. Описовий метод використовувався при характеристиці занять, побудованих на конкретних кейсах корупції у сфері вищої освіти.

Для пошуку джерел інформації дослідження були використані різноманітні ресурси: наукові бази даних Google Scholar, Web of Science, Scopus та інші, що надають доступ до великої кількості академічних статей і досліджень; електронні репозиторії (Електронна бібліотека НАПН України) закладів вищої освіти та наукових установ, де зберігаються автореферати дисертацій, наукові публікації та інші наукові роботи.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Серед інтерактивних і студентоцентризованих стратегій навчання кейс-метод можна кваліфікувати як альтернативу традиційним лекціям, здатну наповнити навчання практичним досвідом і надати можливість студентам вирішувати проблеми в конкретних умовах. Цей метод передбачає узгоджений діалог між конкретним та загальним, практикою і теорією. Кейси є конкретними життєвими випадками і ситуаціями, з яких починається аналогічно-порівняльний процес, що, у свою чергу, сприяє формуванню у здобувачів освіти переконань і цінностей.

В якості кейсів для обговорення майбутніми юристами було обрано комплекс випадків правопорушень, хабарництва і корупції у системі вищої освіти. Метою занять було формування таких важливих для майбутніх юристів цінностей, які повага до закону та неприйняття корупції. В якості джерела обрано публікації Інтернет-видання «Українська правда» відповідної тематики, у яких описувалися випадки викриття корупції у ЗВО. Розглянемо приклади кейсів.

В основі першого кейсу лежить ситуація з порушенням Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», висвітлена у публікації «У Києві наклали штраф на доцента вишу через викладання недержавною мовою – омбудсмен (УП, 17. 10. 2022). Здобувачі освіти, готуючись до обговорення кейсу, мали визначити який різновид правопорушення зробив викладач, які документи подаються у таких випадках, яка процедура, яке покарання понесе винуватець тощо.

Низка кейсів стосувалася власне хабарництва. За матеріалами публікації «Посадовцю Національної академії внутрішніх справ викрили на хабарі за успішну сесію» (УП, 23.10.23) розглядався інцидент з керівницею відділення одного з інститутів Національної академії внутрішніх справ (до речі підполковника поліції), яка вимагала від здобувачів освіти гроші за складання сесії. Здобувачі освіти обговорю-

вали статтю Кримінального Кодексу України, під яку підлягає правопорушення, процедуру затримання, етапи розслідування кримінальної справи, судову справу тощо.

Ще одним кейсом хабарництва є випадок, висвітлений у матеріалі «У Києві проректора одного з вишів викрили на хабарі за «невідрахування» студентів» (УП, 07.12.23). Здобувачі освіти обговорювали сутність правопорушення, статтю Кримінального Кодексу України, яка стосується одержання неправомірної вигоди, запобіжні заходи тощо.

Варто зазначити, що ці ситуації можна аналізувати в різних вимірах, не обмежуючись лише правовим, зокрема, в морально-етичному, соціально-економічному, політичному тощо. Наприклад, важливим моментом дискусій було те, як впливають такі прикрі випадки на репутацію України в очах стратегічних партнерів, євроінтеграційні процеси тощо. Обговорювалися також можливі шляхи запобігання корупції.

Досвід навчання, побудованого на кейс-методі, дозволяє сформулювати вимоги до змісту кейсу:

– кейс повинен містити достатньо фактів, що стосуються основної проблеми, щоб здобувачі освіти могли зробити висновки, які ґрунтуються на достовірних фактах;

– у деяких випадках кейс може містити суперечливу або зайву інформацію, що відповідає реальним ситуаціям.

Така інформація сприяє формуванню вміння виокремлювати головне, не відволікаючись на несуттєве. Це сприяє розвитку у здобувачів освіти навичок пошуку і аналізу інформації, перевірки її релевантності, вміння критичного мислення і формуванню, як результат, більш стійких переконань.

Кейс-метод сприяє формуванню у майбутніх правників таких навичок:

– уміння аналізувати кейс і надавати йому значення у зв'язку з актуальними проблемами чи питаннями;

– уміння висловлювати свої думки, чітко їх викладати та переконливо аргументувати їх під час дискусії.

Навчання майбутніх правників за кейс-методом складалося з двох етапів. На першому конкретні кейси для розгляду обиралися викладачем, саме він визначав, який кейс буде аналізувати груп. Другий етап передбачав більше самостійності майбутніх юристів: викладач задавав тему, а кейси з цією проблематикою шукали здобувачі освіти. Вони робили презентації, а група мала сформулювати фахові запитання до доповідача.

Використання кейс-методу зарекомендувало себе як технологія, яка сприяє досягненню програмних результатів навчання. Підсумком розгляду кейсів з питань корупції у галузі вищої освіти стала онлайн-конференція на тему «Прозорість і доброчесність як вимоги часу», до якої долучилися здобувачі освіти інших спеціальностей і галузей знань.

Практичне значення. Висновки і результати дослідження можуть бути використані у процесі підготовки здобувачів освіти у галузі знань «Право».

Обмеження дослідження. Обмеженнями дослідження є його спрямування саме на професійну освіту у галузі знань «Право», хоча використання кейс-методу у аналізі ситуацій з корупцією і хабарництвом у сфері вищої освіти сприятиме формуванню загальної компетентності «здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності» у здобувачів вищої освіти усіх спеціальностей і галузей знань.

Вплив умов військового стану. Умови воєнного стану в Україні підвищують актуальність дослідження, адже формування ціннісних орієнтацій поваги до закону і неприпустимості корупції є надзвичайно важливими для розбудови демократичної держави.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні використання кейс-методу для аналізу ситуацій, пов'язаних з академічною недоброчесністю.

6. Висновки

1. Аналіз наукової літератури з досліджуваного питання засвідчив, що кейс-метод широко використовується як у зарубіжних університетах, так і в українських ЗВО. Цей метод може бути упроваджений у підготовку здобувачів освіти різних галузей знань, однак для майбутніх юристів він є особливо актуальним, адже теорія права неможлива без практики.

2. Розглянуті в статті приклади використання кейсів присвячені конкретній тематиці – викриттю випадків корупції у системі вищої освіти України. Сформульовано вимоги до змісту кейсів та послідовність роботи з ними, яка передбачає поступове підвищення ступеню самостійності здобувачів освіти.

3. Кейс-метод сприяє формуванню у майбутніх правників таких важливих для них цінностей, як повага до закону і неприпустимість корупції. Саме від сформованості цих цінностей залежить розбудова зрілого громадянського суспільства в повоєнній Україні, до якої будуть залучені сьогоднішні здобувачі освіти.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів щодо даного дослідження, у тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту під час створення представленої роботи.

Література

1. Банах, В. А., Банах Л. С. (2016). Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. Гуманітарний вісник ЗДІА, 64, 13–21.
2. Федух, І. С. (2011). Визначення змісту поняття «ціннісна орієнтація» у сучасній психолого-педагогічній науці. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 3. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_25
3. Yan, W. (2023). Research on Case Studies: A Concise Guide on International Law Case Studies. *Advances in Applied Sociology*, 13 (2), 97–107. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2023.132006>
4. Liu, Z. L., Ji, G. M. (2020). Problems and Improvement Strategies of Case Teaching in Law Courses. *Vision*, 5, 38.
5. Ellet, W. (2018). *The case study handbook a student's guide*. Harvard Business Review Press Boston, Massachusetts. Available at: <http://brandpractitioners.com/wp-content/uploads/2020/06/Harvard-Business-Review-The-Case-Study-Handbook.pdf>
6. Esponda, P. M., Ezgi, Y., Endres, D., Krisch, N. (2023). The Paths of International Law: Case Studies. *The Paths of International Law: Stability and Change in the International Legal Order*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4430270>
7. Harrison, H., Birks, M., Franklin, R., Mills, J. (2017). Case study research: foundations and methodological orientations. *Forum Qualitative Sozialforschung*, 18 (1).
8. Mimoso, M. J., Bravo, B. M., Gomes, J. C. (2021). The case study in learning law. *International Journal of Innovative Research in Education*, 8 (2), 47–53. <https://doi.org/10.18844/ijire.v8i2.3247>
9. Азаров, Д. С. (2016). Вчення про кримінально-правову кваліфікацію: кілька неочевидних функцій в контексті використання методу «case study». *Теорія кримінально-правової кваліфікації як феномен української кримінально-правової доктрини*. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 11–19. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/278d7e7a-1ad0-45bc-b773-12805bc31e2c/content>
10. Козак, Л. В. (2015). Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітологічний дискурс*, 3 (11), 153–162.
11. Пащенко, Т. (2015). Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*, 8, 94–99.
12. Покушалова, Л. В. (2011). Метод case-study як сучасна технологія професійно-орієнтованого навчання студентів. *Молодий вчений*, 5 (2), 155–157.
13. Койчева О. С., Яновська Л. Г. (2023). Використання методу case-study як аналізу проблемних ситуацій в історичній освіті. *Інноваційна педагогіка*, 58 (1), 77–80. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.15>
14. Наумук, І. (2017). Особливості використання методу case-study в процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2 (19), 132–136.

Received date 01.08.2024

Accepted date 05.09.2024

Published date 18.09.2024

Сошенко Світлана Михайлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра лінгводидактики та журналістики, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, вул. Університетська, 20, м. Кременчук, Україна, 39600

Прилипко Вікторія Михайлівна, Кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра загальної педагогіки і права, Придніпровський інститут Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна академія управління персоналом", пр. Свободи, 79, м. Кременчук, Україна, 39623

**Corresponding author: Svitlana Soshenko, e-mail: svetlana.soshenko1973@gmail.com*